

Cesta v opustošenje?

**Bodo prometni razvojni programi
v državah kandidatkah za vstop
v Evropsko unijo uničili petino
Mednarodno pomembnih
območij za ptice?**

Deset srednje in vzhodnoevropskih držav je pred vstopom v Evropsko unijo - z vsemi koristmi in obveznostmi, ki jih članstvo prinaša. Ena izmed obveznosti je varovanje najbolj ohranjenih in najpomembnejših območij za prostoživeče ptice in druge živali znotraj mreže zavarovanih območij, imenovanih Natura 2000. Obenem pa morajo za doseg splošne mobilnosti in dostopnosti izboljšati svojo prometno infrastrukturo - ceste, železnice in vodne poti. Ali sta lahko v razširjeni Evropi ti dve potrebi združeni? BirdLife raziskuje.

Močvirje Biebrza na Poljskem je globalno pomembno območje IBA, ogroženo zaradi razvojnega programa TINA.

Študijski primer iz Slovenije - NANOS

Novejši primer konflikta med razvojnim programom TINA in območjem IBA izhaja iz načrtovane dograditve štiripasovne hitre ceste H4 od Razdrtega proti Novi Gorici. Ta cesta predstavlja odcep omenjene avtoceste E-70 in je večinoma že zgrajena. Najbolj problematičen pa je prav preostali predvideni odsek med Razdrtim in Vipavo, ki preči del predlaganega Posebnega zaščitene SPA območja Južni rob Trnovskega gozda in Nanos na predelu Rebrnic in Mlak pod Nanosom. Izgradnja ceste na tej trasi bi uničila večjo površino suhih travnikov, ki so pomembno gnezdišče hribskega škrjanca *Lullula arborea* in lovno območje kačarja *Circaetus gallicus*. To pa sta dve izmed osmih vrst ptic, ki dosegajo kriterije za uvrstitev območja med SPA-je. Biološke raziskave so pokazale na izjemen pomen, ki ga ima območje za ohranjanje evropsko ogrožene favne in flore ter pestrosti habitatov.

Naša priporočila:

- Poišče naj se nova varianta poteka hitre ceste na tem odseku, ki bo obšla Mlake in okoliške suhe travnike (obe predlagani varianti, stara in nova, sta nesprejemljivi).
- Nova varianta naj se po možnosti popolnoma izogne predlaganemu območju SPA (s potekom zahodno od obstoječe magistralne ceste).
- Lokacije gradbišč in drugih spremljevalnih del ob gradnji hitre ceste naj bodo urejene tako, da ne bodo povzročile uničenja habitatov na predlaganem območju SPA.

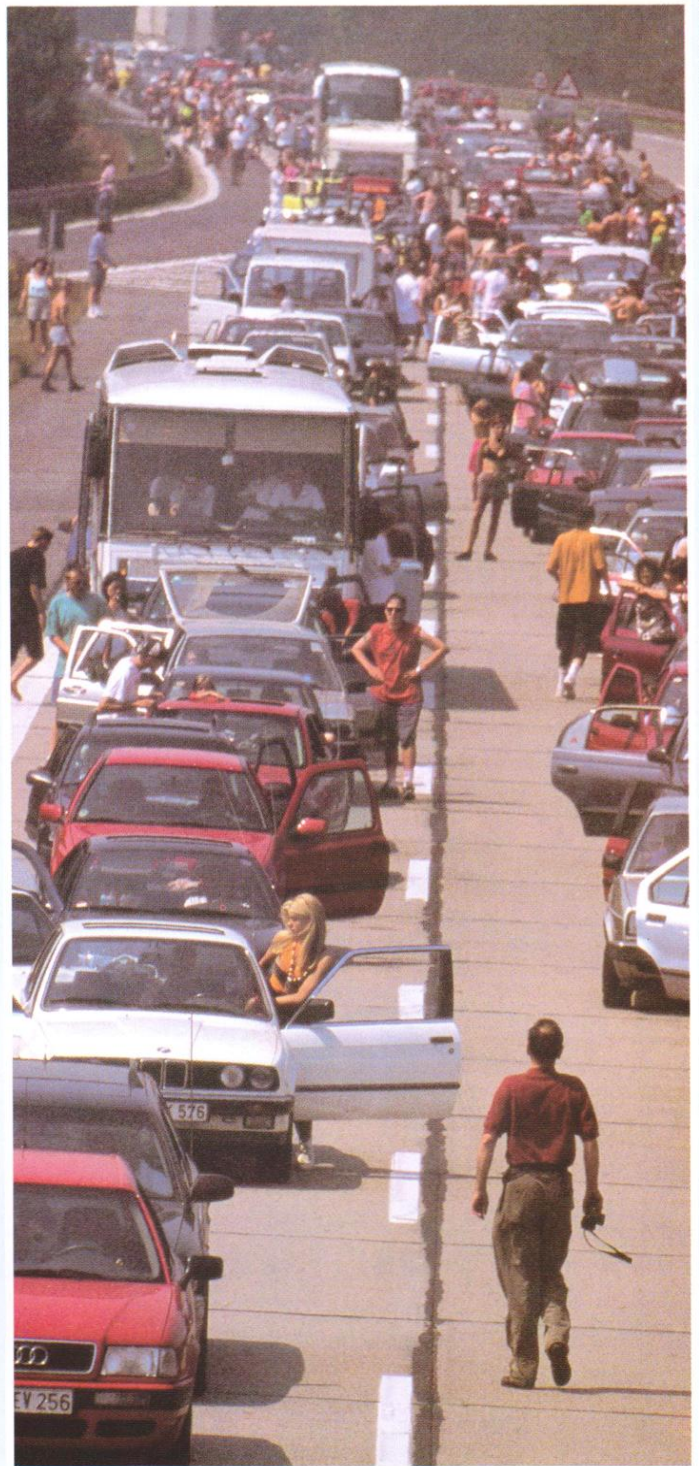
Metodologija

Kako smo izvedli študijo?

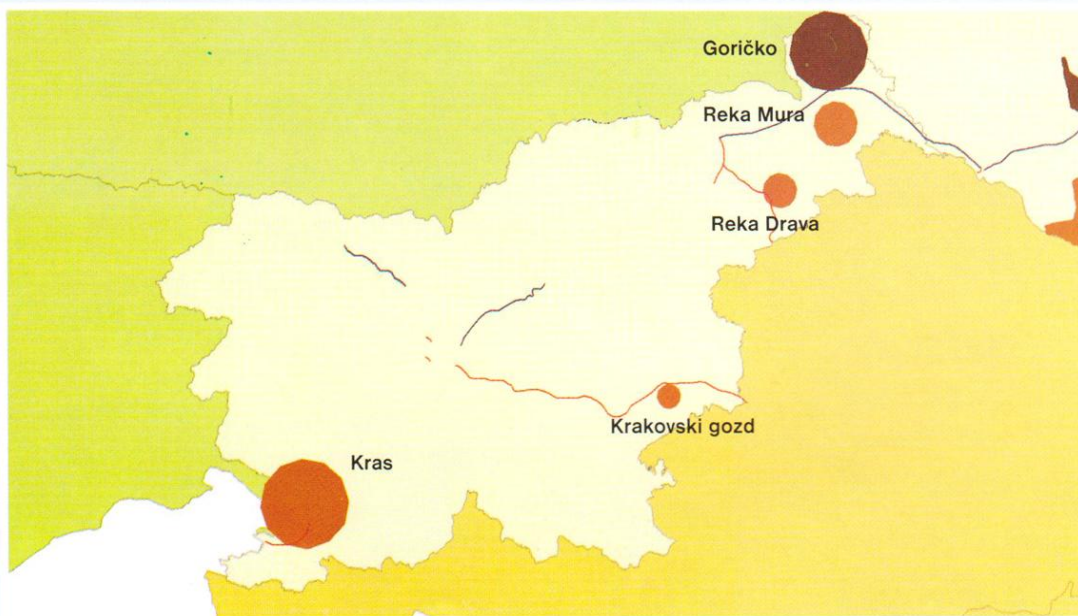
Končno poročilo o oceni potreb po prometni infrastrukturi, kratko imenovano TINA (Transport Infrastructure Needs Assessment), objavljeno leta 1999, je program razvoja omrežja prometne infrastrukture v 10 državah kandidatkah za vstop v Evropsko unijo. Vključuje 10 tako imenovanih »Helsinških koridorjev«, ki so jih določili evropski ministri za promet leta 1997 in pomembnejše povezave med njimi. Čeprav ni del uradne politike Evropske unije, TINA usmerja prometno razvojno politiko posameznih držav in financiranje držav kandidat s strani Evropske unije, pa tudi mednarodne institucije, ki investirajo v državne obveznice ter privatne vlagatelje.

Mednarodno pomembna območja za ptice (v nadaljevanju: območja IBA) so bila po celem svetu določena na podlagi enotnih znanstvenih kriterijev in so za varstvo ptic mednarodnega pomena. Evropska območja IBA izpolnjujejo pogoje Direktive o ohranjanju prostoživečih vrst ptic za opredeljevanje Posebnih zaščitnih območij (v nadaljevanju: območja SPA), namenjenih varstvu ptic, ogroženih v Evropski uniji. Države kandidatke za vstop v Evropsko unijo bi morale območja IBA obravnavati kot potencialna območja SPA, ki so obvezen del mreže zaščitnih območij Natura 2000.

V raziskavi so bila postopno določena potencialna sporna mesta med IBA-ji in razvojnim programom TINA v državah kandidatkah. V prvi fazi projekta je bilo ocenjeno, ali območje IBA leži znotraj 2 km (notranji) oziroma 5 km (zunanji) širokega vplivnega pasu vzdolž na novo zgrajene ali razširjene ceste, železnice ali vodne poti, načrtovane v okviru programa TINA. V drugi fazi so lokalni partnerji BirdLife International in predstavniki drugih organizacij ugotovili, koliko izmed teh območij IBA, bodo načrtovane aktivnosti dejansko prizadele. To delo je bilo izpeljano s pomočjo Geografskega informacijskega sistema (GIS).

Mike Schroder (Still Pictures)

▲ Cesta, ki ne vodi nikamor: Ali bodo morali pri izgradnji prometne infrastrukture največji davek plačati najpomembnejši evropski habitati?

◀ Zaradi razvojnega programa TINA potencialno ogrožena območja IBA na Slovenskem.

Naše ugotovitve

✧ Enoten prikaz območij IBA različnih oblik s pomočjo krogov, katerih velikost je proporcionalna površini določenega območja IBA je pokazal, da se 98% območij IBA (24% vseh območij IBA v državah kandidatkah za vstop v EU) nahaja v bližini predvidenih novih ali razširjenih TINA cest, železnic in vodnih poti.

✧ Kjer so tovrstni podatki na voljo, je uporaba natančnih, digitaliziranih meja območij IBA razkrila, da se še nadaljnjih 12% območij nahaja znotraj različnih vplivnih con predvidenega razvojnega programa TINA.

✧ Lokalni izvedenci, vključno s partnerskimi organizacijami BirdLife International, so ugotovili, da bližina izvajanja razvojnega programa TINA še ne pomeni nujno tudi neposrednega negativnega vpliva na območja IBA. Na drugi strani je poznavanje sprememb originalnega TINA načrta na lokalni ravni osvetlilo nova potencialno ogrožena območja.

Peter Buchner

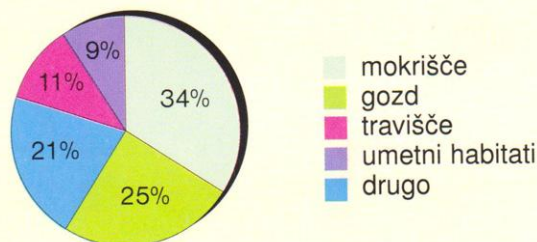
✧ Uresničevanje razvojnega programa TINA lahko v naslednjih letih prizadene 85 oziroma 21% vseh Mednarodno pomembnih območij za ptice v državah kandidatkah za vstop v EU. Razvoj cestnega omrežja ogroža 52 in - morda presenetljivo - izvajalska dela na evropskih vodnih poteh, 34 IBA območij. Nadaljnjih 15 IBA območij je ogroženih z razvojem železniškega omrežja.

✧ Od desetih Helsinških transportnih koridorjev ima daleč največji negativni vpliv razvoj Donavskega koridorja (Koridor VII). Ostali, glede na število ogroženih IBA območij zelo občutljivi koridorji, so še Koridor V (16 ogroženih IBA območij) ter Koridorja I in IV (12 ogroženih IBA območij).

✧ Na teh 85 IBA območjih živijo mednarodno pomembne populacije 128 vrst ptic. Med njimi je kar 58 takšnih, ki so uvrščene v Dodatek 1 Direktive o ohranjanju prostoživečih vrst ptic. Poleg teh Direktiva omenja še nadaljnjih 54 vrst selivk.

✧ Na območjih IBA, ogroženih zaradi razvojnega programa TINA, živijo pomembne populacije devetih globalno ogroženih vrst ptic. Med njimi so tudi več kot dvotretjinski deleži populacij kodrastega pelikana *Pelecanus crispus*, rdečevrate gosi *Branta ruficollis* in povodne trstnice *Acrocephalus paludicola*, živečih v državah kandidatkah. Razlog je predvsem v tem, da so globalno tako pomembna območja, kot na primer delta Donave v Romuniji in močvirje Biebrza na Poljskem, blizu lokacij programa TINA.

Prevladujoči tipi habitatov na območjih IBA

✧ Zaradi razvojnega programa TINA so najbolj ogrožena mokrišča (34% vseh območij IBA), sledijo jim gozdovi in travišča.

✧ Vsa območja IBA, vključena v raziskavo, so dejansko ogrožena. Nekatere med njimi ogroža tudi več kot 10 dejavnikov, vključno z razvojnimi programom TINA.

✧ Študija je pokazala, da razvoju omrežja TINA primanjkuje jasnosti, odprtosti in javnih posvetovanj, kar je resna pomanjkljivost za mednarodni program, za katerim stoji znaten delež davkoplačevalskega denarja iz Evropske unije.

✧ Sedanja podatkovna baza razvojnega programa TINA je zastarela, uporabnikom neprijazna in večinoma nedostopna širši javnosti. Potrebuje stalen delovni organ, ki bo nadziral njen nadaljnji razvoj.

Zaključek

Sprejetje teh priporočil lahko pripomore k vzpostavitvi ravnovesja med transportnimi potrebami novih članic Evropske unije in potrebami prostoživečih živali, katerih dolgoročno preživetje je odvisno od panevropskega sodelovanja pri varovanju njihovega življenjskega okolja. Vključitev okolja v sektorsko politiko je danes del temeljev Evropske unije. Uspešno članstvo v EU od držav članic zahteva sprejetje in izvajanje teh principov. Eden od načinov za uresničitev tega je v reševanju nasprotij med razvojem prometa in varstvom narave. Sedaj je pravi čas za začetek. BirdLife International in druge nevladne organizacije so pripravljene pomagati in z zanimanjem spremljajo razvojni program.

Pot naprej

Priporočila organizacije BirdLife International tistim, ki sprejemajo odločitve v Evropski uniji, mednarodnim investitorjem, privatnim vlagateljem in nacionalnim izvajalcem transportnih razvojnih načrtov.

Z izvedbo Celovite presoje vplivov na okolje ocenite potencialni vpliv omrežja TINA na državni ravni in ravni mednarodnih koridorjev s posebnim poudarkom na koridorjih I, IV, V in VII.

Ustavite financiranje tistih projektov v okviru programa TINA s strani Evropske unije ali mednarodnih investitorjev, ki bi lahko bili potencialno škodljivi območjem IBA.

Pri priključevanju na povezave sosednjih držav v okviru programa TINA se skušajte izogniti negativnim vplivom na pomembna naravna območja na obeh straneh skupne meje.

Upoštevajte strokovno mnenje in revidirajte strategijo programa TINA za vodne poti. Pri tem upoštevajte vodila, zasnovana v EU Direktivi o vodnem omrežju.

Spremljajte Presoje vplivov na okolje (PVO-je) zaradi osvetlitve možnih vplivov na biodiverziteti na 85 potencialno ogroženih območjih IBA.

Pričnite s procesom posodabljanja, natančnega planiranja, ocenjevanja in financiranja možnosti za razgrnitev načrtov razvojnega programa TINA širši javnosti. Razgrnitve naj bodo odkrite in posvetovalne narave.

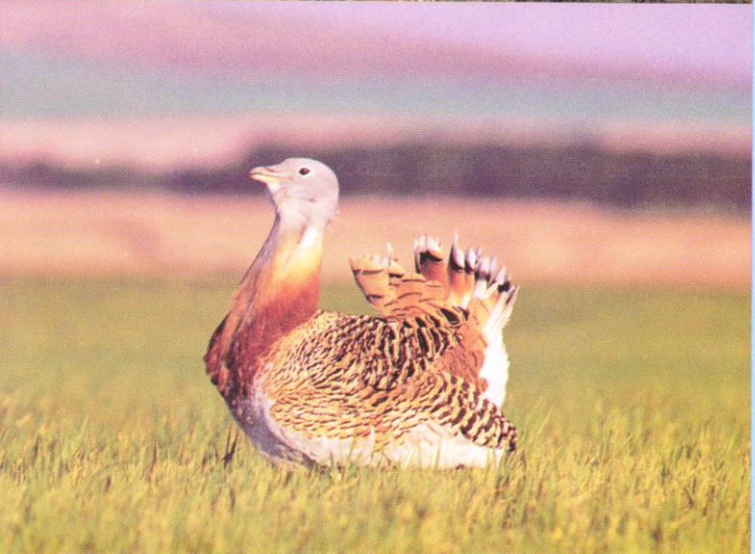
V študijah Presoje vplivov na okolje ocenite kumulativen vpliv različnih virov ogrožanja, ki nastopajo istočasno na enem območju IBA.

Digitalizirajte natančne meje vseh Mednarodno pomembnih območij za ptice, obstoječih zaščitenih območij in potencialnih SCI območij v državah kandidatkah za vstop v EU.

Izogibajte se negativnim vplivom razvojnega programa TINA na globalno pomembnih območjih ali območjih s pomembnimi populacijami globalno pomembnih vrst.

S pomočjo GIS-a ocenite vpliv razvojnega programa TINA na zavarovana območja, vključno s tistimi, določenimi za vključitev v mrežo območij Natura 2000.

Redno posodablajte in izboljšujte podatkovno bazo o TINA programu, naredite jo bolj uporabnikom prijazno in dostopno širši javnosti.

Končno poročilo o oceni potencialnih vplivov programa TINA na Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) v državah kandidatkah lahko dobite na naslovu:
Leon Kebe, EU Accession Officer, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, DOPPS BirdLife Slovenia, Prvomajska 9, p.p. 2722, Ljubljana
(tel.: +386 1 544 12 30, fax +386 1 544 12 35, e-mail: leon.kebe@guest.arnes.si).

Balgarsko Druzhestvo za Zashtita na Ptice/Bulgarian Society for the Protection of Birds

Česká Společnost Ornitologická/Czech Society for Ornithology

Eesti Ornitoloogiaühing/Estonian Ornithological Society

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület MME/BirdLife Hungary

Latvijas Ornitologijas Biedrība/ Latvian Ornithological Society

Lietuvos Ornitologu Draugija/Lithuanian Ornithological Society

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków/Polish Society for the Protection of Birds

Societatea Ornitologică Română/Romanian Ornithological Society

Spoločnosť pre Ochranu Vtáctva na Slovensku/Society for the Protection of Birds in Slovakia

Društvo za Opazovanje in Proučevanje ptic Slovenije - DOPPS BirdLife Slovenia

RSPB si prizadeva za zdravo okolje bogato s pticami in ostalimi prostoživečimi živalmi in rastlinami. Njihovo delovanje je odvisno od podpore in velikodušnosti ljudi. Skupaj z drugimi organizacijami ki se ukvarjajo s pticami in njihovim življenjskim okoljem so združeni v svetovnem združenju BirdLife International.

BirdLife International je svetovno združenje naravovarstvenih organizacij, ki ima predstavnike v več kot 100 državah, ki si skupaj prizadevajo za ohranitev ptic in njihovih življenjskih prostorov ter s tem za ohranitev biotske pestrosti. V Evropi je v BirdLife International združenih več kot 40 partnerskih organizacij.

IEEP je vodilni center za analiziranje in razvoj okoljske politike v Evropi. Njihovo delo je osredotočeno na okoljsko politiko Evropske Unije ter sektorsko politiko kot na primer kmetijstvo, transport, regionalni razvoj in ribištvo. IEEP je ravno tako aktivno udeležena v razvoju politik v državah članicah EU kot tudi v Centralni in Vzhodni Evropi.

Fotografije:

Naslovnica: Gradnja ceste, Twyford Down, UK, D. Garcia (Still Pictures).
Zadnja stran: Preusmeritev Donave, P. Glendell (Environmental Images).
čoketa, T. Andrewartha (FLPA).
Razširjanje M3, Twyford Down, UK, J. Lawbury (Environmental Images).
velika droplja, C. H. Gomersall (RSPB Images).